BAHOLASH VA MONITORING TIZIMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA PORTFOLIONING O‘RNI

Almatov Gulboy Turdiboyevich.
O‘zDJTSU O‘zbek va chet tillar kafedrasi o‘qituvchisi.

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta’lim jarayonida baholash va monitoring tizimlarini takomillashtirishda portfolioning o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Portfolioning ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning individual rivojlanishini monitoring qilish hamda baholash jarayonini shaffof va tizimli tashkil etishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, portfolioning turli shakllari, uni tashkil etish bosqichlari hamda ta’lim tizimida qo‘llashning samarali usullari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari portfolioni baholash tizimining muhim komponenti sifatida qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: portfolio, baholash tizimi, monitoring, ta’lim sifati, kompetensiyaviy yondashuv, o‘quv faoliyati, pedagogik texnologiya.

Аннотация. В данной статье научно-теоретически анализируется роль портфолио в совершенствовании системы оценки и мониторинга в образовательном процессе. Освещается значение портфолио в повышении качества образования, мониторинге индивидуального развития учащихся, а также в обеспечении прозрачности и системности процесса оценивания. Кроме того, рассмотрены различные формы портфолио, этапы его организации и эффективные методы применения в системе образования. Результаты исследования показывают, что использование портфолио как важного компонента системы оценивания способствует повышению эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: портфолио, система оценивания, мониторинг, качество образования, компетентностный подход, учебная деятельность, педагогическая технология.

Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini obyektiv baholash masalasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ta’lim jarayonida baholash nafaqat o‘quvchining bilim darajasini aniqlash, balki uning rivojlanish dinamikasini kuzatish, o‘qitish jarayonini takomillashtirish hamda pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. An’anaviy baholash tizimi ko‘pincha o‘quvchining qisqa vaqt oralig‘idagi natijasini aks ettiradi. Biroq zamonaviy pedagogika o‘quvchilarning rivojlanishini kompleks baholash zarurligini ta’kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, portfoliodan foydalanish ta’lim tizimida muhim vositalardan biri sifatida qaralmoqda.

“Portfolio o‘quvchining ma’lum vaqt davomida erishgan yutuqlari, bilim va ko‘nikmalarini aks ettiruvchi materiallar to‘plami bo‘lib, u o‘quv jarayonidagi individual rivojlanishni baholashning samarali vositasi hisoblanadi.[1]”

Portfolio o‘quvchining ma’lum vaqt davomida erishgan yutuqlari, ijodiy ishlari, loyiha faoliyati va boshqa o‘quv natijalarini tizimli ravishda jamlashga xizmat qiladi. Bu esa baholash va monitoring jarayonini yanada obyektiv va samarali tashkil etishga imkon beradi.

[1] Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari.* – Toshkent: Fan, 2006. – **142-bet.**

Portfolio tushunchasi pedagogik adabiyotlarda o‘quvchining o‘quv faoliyati natijalarini aks ettiruvchi hujjatlar, ijodiy ishlar, loyihalar va boshqa materiallar to‘plami sifatida izohlanadi. U o‘quvchining bilim darajasi bilan birga uning ijodiy fikrlashi, mustaqil ishlash qobiliyati va rivojlanish dinamikasini ham ko‘rsatib beradi.

Portfolioning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- o‘quvchining individual rivojlanishini aks ettirish;
- o‘quv faoliyati natijalarini tizimli ravishda saqlash;
- baholash jarayonining shaffofligini ta’minlash;
- o‘quvchining refleksiya, ya’ni o‘z faoliyatini o‘zi baholashi va tahlil qilishi ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- ta’lim jarayonini monitoring qilishga yordam berish.

Portfolioning muhim jihatlaridan biri shundaki, u o‘quvchining o‘quv jarayonidagi faol ishtirokini ta’minlaydi. O‘quvchi o‘z ishlarini tanlash, tahlil qilish va baholash orqali o‘zining rivojlanish yo‘lini anglay boshlaydi.

Baholash tizimida portfolioning ahamiyati juda muhim. Ta’lim jarayonida baholash tizimi o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini aniqlashning asosiy vositasi hisoblanadi. “Portfolio usuli o‘quvchilarning mustaqil faoliyatini baholash, ularning o‘z-o‘zini tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirish hamda ta’lim jarayonining monitoringini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.[2]” Portfolioning joriy etilishi esa ushbu jarayonni yanada mukammallashtirishga xizmat qiladi.

Portfoliodan foydalanish quyidagi afzalliklarga ega:

1. Kompleks baholash imkoniyati. Portfolio o‘quvchining turli faoliyat natijalarini o‘z ichiga olganligi sababli, uning bilim va ko‘nikmalarini har tomonlama baholash imkonini beradi.

2. Rivojlanish dinamikasini kuzatish. Portfolioda o‘quvchining turli davrlarda bajargan ishlari saqlanadi. Bu esa uning rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish imkonini yaratadi.

3. O‘quv motivatsiyasini oshirish. O‘quvchilar o‘z ishlarini portfolioga joylashtirish orqali o‘z yutuqlarini ko‘rib boradi va bu ularni yanada faol ishlashga undaydi.

4. O‘z-o‘zini baholash ko‘nikmasini rivojlantirish. Portfolio o‘quvchining refleksiya qilish, ya’ni o‘z faoliyatini o‘zi baholashi va tahlil qilishi ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Monitoring tizimida portfolioning roli haqida to‘xtaladigan bo‘lsak, ta’lim monitoringi - o‘quv jarayonining holati va natijalarini muntazam kuzatib borish jarayonidir. Portfoliodan foydalanish monitoring tizimini samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi.

Portfolioning monitoring jarayonidagi ahamiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- o‘quvchilarning rivojlanish jarayonini muntazam kuzatish imkoniyati;
- o‘quv faoliyatining individual xususiyatlarini aniqlash;
- ta’lim jarayonidagi muammolarni o‘z vaqtida aniqlash;
- o‘qitish metodlarini takomillashtirishga yordam berish.

Monitoring jarayonida portfolioning qo‘llanishi o‘qituvchiga har bir o‘quvchining rivojlanish trayektoriyasini aniqlash imkonini beradi. Bu esa ta’lim jarayonini individuallashtirishga xizmat qiladi.

Pedagogik amaliyotda portfolioning bir necha turlari mavjud:

1. Ish portfoliysi. Bu turdagi portfolio o‘quvchining bajarilgan barcha ishlarini o‘z ichiga oladi. U o‘quv jarayonidagi faoliyatni to‘liq aks ettiradi.

[2] Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. *Ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar.* – Toshkent: Iste’dod, 2008. – **98-bet.**

2. Namuna portfoliysi. Mazkur portfolio o‘quvchining eng yaxshi ishlaridan iborat bo‘ladi. U o‘quvchining yutuqlarini namoyish etishga xizmat qiladi.

3. Baholash portfoliysi. Bu portfolio baholash jarayonida foydalanish uchun mo‘ljallangan bo‘lib, unda o‘quvchining muhim ish natijalari jamlanadi.

4. Elektron portfolio. Axborot texnologiyalari rivojlanishi natijasida elektron portfoliolardan foydalanish keng tarqalmoqda. Elektron portfolio o‘quv materiallarini raqamli shaklda saqlash va ulardan qulay foydalanish imkonini beradi.

Portfolioni samarali tashkil etish quyidagi bosqichlarni o‘z ichiga oladi:

1. Maqsadni aniqlash. Portfolioning asosiy maqsadi va vazifalari belgilanadi.

2. Materiallarni tanlash. O‘quvchining faoliyatini aks ettiruvchi eng muhim ishlar tanlab olinadi.

3.Tizimlashtirish. Tanlangan materiallar ma’lum tartibda joylashtiriladi.

4.Tahlil qilish. O‘quvchi va o‘qituvchi portfoliodagi ishlarni tahlil qiladi.

5. Baholash.

Portfoliodagi materiallar asosida o‘quvchining rivojlanish darajasi baholanadi.

Ta’lim sifatini oshirishda portfolioning ahamiyati nihoyatda muhim bo‘lib, undan foydalanish ta’lim sifatini oshirishga sezilarli darajada ta’sir ko‘rsatadi. Avvalo, u o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida samarali hamkorlikni ta’minlaydi. Portfolioning yana bir muhim jihati shundan iboratki, u o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini rag‘batlantiradi. O‘quvchilar o‘z ishlarini namoyish qilish imkoniyatiga ega bo‘ladi va bu ularning ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Bundan tashqari, portfoliodan foydalanish ta’lim jarayonining shaffofligini ta’minlaydi. Ota-onalar ham o‘quvchilarning rivojlanishini kuzatish imkoniyatiga ega bo‘ladilar...

Xulosa qilib aytganda, portfoliodan foydalanish zamonaviy ta’lim tizimida baholash va monitoring jarayonlarini takomillashtirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. U o‘quvchilarning individual rivojlanishini aks ettirish, ularning bilim va ko‘nikmalarini kompleks baholash hamda ta’lim jarayonini monitoring qilish imkonini beradi. Portfolioning ta’lim jarayoniga joriy etilishi o‘quvchilarning mustaqil ishlash, o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, u o‘qituvchilarga o‘quv jarayonini yanada samarali tashkil etish imkoniyatini yaratadi. Shu sababli zamonaviy ta’lim tizimida portfoliodan foydalanishni keng joriy etish ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. **Ta’limda innovatsion pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Iste’dod nashriyoti, 2008.

2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot.** – Toshkent: Fan nashriyoti, 2005.

3. Azizxo‘jayeva N.N. **Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat.** – Toshkent: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006.

4. Paulson F.L., Meyer C.A. **“What Makes a Portfolio a Portfolio**?” – Educational Leadership jurnali, 1991.